

Hoe ziet Wajir er in 2016 uit?

Dit was het tweede doel van het -korte- werkbezoek van Dr. Harry de Vries en Ad Groeneveld eind oktober 2016 aan Wajir. Het eerste doel was de introductie van Dr. Harry de Vries in Wajir. Hij kon zich zo oriënteren op de mogelijkheid voor hem om daar langere perioden als orthopedisch chirurg te gaan werken.

De Stichting Welzijn Wajir wilde hem Wajir laten zien, hem met zoveel mogelijk sleutelfiguren laten kennis maken en samen met hem besprekingen voeren met de *County- Government* en met het management van het ziekenhuis, inmiddels *County-Hospital*.

Voorgeschiedenis.

In 1995 troffen wij als Rotary Doctors het 'ziekenhuis', Wajir District Hospital, in een rampzalige toestand aan. Jarenlang bleef dat zo. De laatste jaren werd het ziekenhuis uitgebreid en enigszins verbeterd. Na de *Devolutie* (zie onder) werd begonnen met een grote verbetering. Nieuwe beddenvleugels werden gebouwd, er werd begonnen met de bouw van een groot laboratorium en een nieuwe radiologieafdeling.

Wajir kreeg een eigen *Minister of Health*, minister Rukya. Het aantal basisartsen werd uitgebreid.

In 2014 vroeg minister Rukya onze stichting of wij niet konden bemiddelen voor de komst van specialisten naar het ziekenhuis. Met name was er een grote behoefte aan een chirurg.

Onze pogingen daartoe liepen schipbreuk op het negatieve reisadvies van de westerse ambassades. Heel noordoost Kenia is een *No Go area*: 'ga er niet naar toe en als je in dat gebied bent verlaat het gebied onmiddellijk'. Weliswaar: het vliegveld van Wajir is veilig.

Begrijpelijk dat specialisten en organisaties er niet voor voelden om aan de vraag van de minister te voldoen ook al denken wij dat Wajir op dit moment veiliger is dan Brussel of Parijs...

Een hopeloos verzoek totdat Dr. Harry (mijn vroegere buurman) een patiënt ontmoette uit Wilnis en zij in gesprek raakten over het boek van onze stichting over Wajir. De belangstelling was direct bij hem gewekt: immers hij heeft heel vaak in Afrika (naast andere landen in de wereld) en met name in Kenia gewerkt.

Hij toonde belangstelling om in Wajir te gaan werken. Wij hebben toen voorgesteld om eerst een oriëntatiebezoek aan Wajir te brengen om te zien of er serieuze mogelijkheden voor zo'n missie waren en welke voorbereidingen er bij beide zijden nodig waren om die missie succesvol te laten verlopen.

Mede dankzij de begeleiding van onze lokale partner Abdi Billow is die oriëntatie prima geslaagd.

In één week tijd heeft Dr. Harry heel veel mensen ontmoet, zowel *officials* als *gewone mensen* in de straat. Het is in dit verband een enorm voordeel dat Dr. Harry goed Swahili spreekt.

Overall werd hij hartelijk begroet en werd hem duidelijk gemaakt hoe nodig hij is en hoe naar zijn komst wordt uitgezien. Bijvoorbeeld: als orthopedische operaties moeten worden uitgevoerd moeten patiënten worden vervoerd naar een ziekenhuis in Kijabe (iets ten westen van Nairobi) en dat kunnen alleen mensen en kinderen met genoeg geld of mensen die een sponsor kunnen vinden zich veroorloven. Bovendien is de reis behoorlijk belastend.

Het bezoek aan het ziekenhuis gaf aanleiding tot veel bezwaren, met name over de onvoldoende hygiëne, de slechte organisatie van de operatieafdeling en de staat van het instrumentarium. Enerzijds slechte zorg voor de instrumenten, anderzijds operatiepakketten die absoluut te hoog gegrepen zijn en ongebruikt liggen te wachten om eventuele inspecteurs uit Nairobi tevreden te stellen. Tijdens de besprekingen werden door het management toezeggingen gedaan en ook andere wensen van Dr. Harry werden welwillend geaccordeerd.

Er bestaan plannen om op korte termijn te starten met een groot nieuw ziekenhuis naast de bestaande gebouwen. De Radiologieafdeling is bijna klaar en het grote laboratorium is inmiddels in bedrijf en tot onze vreugde goed schoon en ogenschijnlijk prima georganiseerd. Dr. Harry heeft besloten om medio januari 2017 naar Wajir te gaan voor een eerste werkperiode van drie maanden.

Wajir anno 2016.

Algemeen.

Een verwoording van onze doelstelling luidde: 'Wajir helpen greep te krijgen op de factoren en actoren die hun leven en toekomst bepalen.' Dit zou in 2020 moeten zijn gerealiseerd.

Als je nu door Wajir gaat dan wijst alles er op dat Wajir nu al die greep heeft op haar toekomst. Wajir was toen wij in 1995 daar arriveerden een armetierig droefgeestig plaatsje en dat is jarenlang zo gebleven.

Nu is het een levendige, bruisende, flinke plaats waar de vooruitgang volop zichtbaar is.

Je kunt het zien aan de vele grote gebouwen, nieuwe hotels, grote regeringsgebouwen, markten, het internationale abattoir in aanbouw, de kilometers nieuw asfalt, de straatverlichting en immense lichtmasten die hele wijken verlichten enzovoort. Het verkeer is enorm toegenomen: veel meer auto's en vooral veel motorfietsen, vaak bereden door jongemannen als een soort taxi.

Er zijn ook veel meer bedrijfjes zoals smederijen voor hekwerken bij de nieuwe huizen.

Van de regeringsgebouwen is een aantal al gerealiseerd zoals het grote laboratorium, het 'AFYA house' (gebouw van het ministerie van gezondheid), het medisch trainingscentrum voor de opleiding van verpleegkundigen en een paar andere gebouwen naderen hun voltooiing zoals het grote regeringscentrum, het parlamentsgebouw, het opslaggebouw voor medische voorzieningen en het gebouw van de radio. Het aardige is dat die laatste drie gebouwen zijn opgetrokken in het arme Makaror aan de rand van Wajir. De activiteit en de welvaart wordt zo een beetje verspreid.

Het was opvallend hoeveel hutten er worden vervangen door stenen huisjes en bij hoeveel hutten er al stapels steenblokken klaarliggen om aan die bouw te beginnen.

Jaren geleden zag ik in een magazine in Nairobi een advertentie voor machines die met veel zand, weinig cement en water goedkoop steenblokken kunnen persen met een profiel dat op zich al voor stabiliteit zorgt. Ik dacht toen: dat zou wat voor Wajir zijn. Nu staan er op een terrein van de regering zo'n tiental van die machines die in rap tempo deze blokken produceren.

Ook valt op hoeveel van die nieuwe huizen worden ommuurd. Voor de bewoners een extra veiligheid en meer privacy: geen mens of geit loopt meer zomaar langs je huis. Voor de toeschouwers is een nadeel dat de huizen en de (moes-)tuinen aan het oog worden onttrokken. Je rijdt nu geregeld door smalle straten alleen maar tussen muren door.

Er worden in Wajir veel meer bomen geplant, bij hotels, scholen etc., maar ook bij particulieren. Ook leggen steeds meer bewoners een moestuin aan en eten zij de groenten en het fruit of verkopen die. Sommigen hebben zelfs een 'farm' waar, naast groenten en fruit, bijvoorbeeld ook gras wordt verbouwd als voer voor de dieren van de pastoralisten in tijden van droogte.

In het verleden werd Wajir steeds stiefmoederlijk bedeed door de centrale overheid. Nooit kon er iets, nooit was ergens geld voor. De grote doorbraak was de zgn. *Devolutie in 2013*. Door deze grondwetswijziging werd Kenia opgedeeld in 47 'counties' die een zekere mate van zelfstandigheid kregen en 60% van het hun toekomstige budget zelf rechtstreeks in handen kregen. Dit geld is bedoeld voor taken als: gezondheidszorg, infrastructuur, milieu, energie, landbouw, visserij (!) en veeteelt, ICT, handel, toerisme en wildlife en watervoorziening.

Van het onderwijs vallen alleen het kleuteronderwijs en het technisch onderwijs onder de verantwoordelijkheid van de county. Het basis- en middelbaar onderwijs vallen nog onder de centrale overheid in Nairobi. Ons is verteld dat ook dit onderwijs inmiddels veel meer steun krijgt. Naast het geld uit Nairobi doet de county grote zaken met organisaties als de Wereldbank voor zeer grote projecten als een waterpijplijn. Plannen voor een grote pijplijn voor water uit een aquifer (= waterhoudende ondergrondse laag) liggen op tafel nadat de plannen voor een pijplijn van Habaswein naar Wajir (waaraan de Nederlandse regering zou bijdragen) afgeketst waren. Een nieuwe locatie is gevonden.

Al met al een wereld van verschil.

Nergens heb ik verdenkingen van corruptie bespeurd, een euvel dat in de rest van Kenia aan de orde van de dag lijkt te zijn. De county is zeer transparant en iedereen kent de overheid.

Diverse malen hebben mensen hun dankbaarheid jegens onze stichting geuit met name in Makaror. In Alimao (omgeving Rehab en Furaha) werd ik uitgenodigd om daar te komen wonen. Men zou een huis voor mij bouwen en kamelen, geiten en koeien kopen. Op mijn verzoek deden zij er nog een ezel bij....

Veiligheid.

Op de ochtend van ons vertrek naar Kenia kregen we het bericht van een aanslag van Al Shabaab op een resort in Mandera in het uiterste noorden van Kenia. Twaalf mensen onder wie elf Christenen kwamen om. Geen inspirerend begin... In Wajir merkten we nauwelijks iets van dreiging. Men legde ons uit dat Mandera niet met Wajir te vergelijken is. Daar in Mandera spelen clantwisten zich af waar Al Shabaab in interfereert. Bovendien is Mandera een grensplaats zodat de daders direct over de grens kunnen ontsnappen. Zoals gezegd wordt ook door BUZA het vliegveld van Wajir als veilig beschouwd en onze activiteiten spelen zich in de directe omgeving van dit vliegveld af.

Wij werden ondergebracht in een appartementengebouw dat de overheid huurt voor het onderbrengen van gasten en van dokters van het ziekenhuis. Abdi hield ons secuur in de gaten en toen wij een keer terugwandelden van een restaurant naar onze appartementen werden wij opgemerkt door een politiepatrouille die meteen rechtsomkeert maakte om ons te vragen of zij ons konden thuisbrengen. De straatverlichting draagt ook bij aan het gevoel van veiligheid.

De gouverneur is bereid om desgewenst voor onze veiligheid alle mogelijke menskracht in te zetten.

Vrouwen.

De antwoorden op vragen over de situatie van vrouwen bleken erg af te hangen aan wie je die stelt. Beweert de één dat FGM (vrouwenbesnijdenis) vrijwel is afgeschaft, een ander zegt dat het in de rurale gebieden nog volop voorkomt en een derde (een TBA, een 'blote voeten vroedvrouw') zit misschien het dichtst bij de waarheid met haar mening dat het percentage gestaag daalt maar nu op ongeveer vijftig procent ligt. Ook voor verkrachtingen geldt dit: de één zegt dat het fenomeen fors is teruggedrongen omdat er zeer lange gevangenisstraffen worden opgelegd als iemand wordt veroordeeld, een ander beweert dat de politie, vooral in de rurale gebieden, nog lang niet alle klachten van vrouwen serieus neemt. Beide zijn onderwerpen die (zeker door ons) moeilijk te controleren zijn.

Er lijkt een flink verschil te bestaan tussen de toestand in de stad Wajir en de plattelandgebieden.

Voor zaken als kinderhuwelijken en de toegang tot onderwijs lijkt hetzelfde te gelden.

Een aantal sterke vrouwen helpt de slachtoffers als 'paralegal' (juridisch assistent) en die werken ook wel samen maar van een stevige vrouwenorganisatie die ook een vuist kan maken is nog geen sprake.

Bij overheidsbanen zien we wel degelijk vrouwen op sleutelposities. Bij het onderwijs is de deelname van meisjes rond de veertig procent. Een droom van zuster Teresanne is hiermee uitgekomen... Polygamie komt nog voor: wij spraken twee nog jonge mannen die vol trots vertelden dat zij twee vrouwen hadden.

De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat in de rurale buitengebieden de vrouwenemancipatie en de bescherming van vrouwenrechten nog erg achterblijven en onze steun verdienen! Dit kan het best door middel van trainingen en bijeenkomsten onder leiding van sterke vrouwen uit Wajir Stad.

Droogte.

Wajir snakt naar regen. Door de thans weer aanhoudende droogte staan veel waterputten droog en moeten mensen veel meer moeite doen om aan water te komen. Eén flinke regenperiode zou de problemen al voor een tijd oplossen. Intussen wordt het steeds moeilijker om putten nog verder uit te diepen.

De overheid is bezig met langere termijn oplossingen: met plannen voor de aanleg van een pijplijn vanuit de aquifer en de aanleg van dammen en waterbekkens. Intussen worden tientallen diepe 'boreholes' geslagen om water op te pompen. Een hoge ambtenaar van het ministerie van water is druk in overleg met de aanwonenden om de aanleg van die pijplijn zonder geschillen te laten verlopen.

Op dit moment exploreert een firma de bodem van de county op zoek naar olie, gas en mineralen. Tijdens een ontmoeting met één van hun medewerkers hoorden wij dat in de directe omgeving geen olie is ontdekt maar wel gas en grote hoeveelheden water op zo'n dertig meter diepte. Dat is goed nieuws voor de middellange termijn.

Nog steeds rijden veel ezelkarren door Wajir vol met tonnen water van 25 liter die voor twintig shilling aan mensen zonder waterput worden verkocht.

Water en Sanitatie.

Eén van de doelen van het werkbezoek was het bekijken van de projecten van de stichting van de laatste jaren op het gebied van Water en Sanitatie, kortweg WatSan. Met steun van onder meer 'Wandelen voor Water', de Wilde Ganzen en een stichting voor zorg voor bejaarden zijn waterputten en Ecosan toiletten gebouwd. Met 'Wandelen voor Water' halen kinderen uit de groepen 7 en 8 van de basisscholen geld op voor waterprojecten in arme landen.

Naast de Ecosans die onze stichting heeft laten optrekken zie je her en der ook deze toiletten bij andere scholen en bij particulieren. We hebben de toiletten kunnen bekijken en ze zagen er opvallend schoon uit zonder stank. Dit ontlokte mij de vraag aan onze partner Abdi of ze wel gebruikt werden.

Hij verzekerde mij van wel en gaf aan dat ik de deksels maar open moest doen als ik het niet geloofde. Heb ik niet gedaan.

We hadden later nog overleg met de betrokken ambtenaar die ons uitlegde dat de overheid twee typen toiletten promoot en ook zelf plaatst namelijk de Ecosan en de 'bio-digester-toiletten' die het meest lijken op geschakelde septic-tanks. Ecosan heeft het voordeel dat er geen water nodig is, de bio-digester-toiletten hebben het voordeel dat ze op maaiveld-hoogte kunnen worden gebouwd (beter toegankelijk voor gehandicapten) en dat er meerdere toiletten tegelijk op kunnen worden aangesloten.

De grote watertank bij de middelbare school voor dove kinderen heeft zijn nut bewezen. Door de huidige droogte is ook deze tank nu leeg maar zodra de regen valt zal hij weer vol lopen. Wel zagen we dat de dakgoten niet helemaal goed aansloten. We hebben Abdi hier op geattendeerd en hij zal dit aan de orde stellen.

Onderwijs.

Ongelukkigerwijs viel ons bezoek samen met het begin van de grote vakantie van alle scholen in Wajir. We hebben niet alles met eigen ogen kunnen zien. De county is verantwoordelijk voor het kleuteronderwijs en het technisch onderwijs. We zagen dat het terrein van de polytechnic er schoon en opgeruimd bijlag. Van de overheid kregen we een rapport over de technische scholen.

De 'polytechnic' in Wajir heeft nu 31 instructeurs en 22 onderwijsondersteuners.

Het aantal leerlingen van deze polytechnics in de hele county is gestegen van 113 in 2013 tot 320 in 2016, in Wajir-stad zijn dit nu 152 mannen en 14 vrouwen. In Wajir wordt in acht vakken lesgegeven.

In de andere subcounties zijn de technische scholen voornamelijk gestart met vrouwelijke leerlingen die kleding leren maken.

Voor het kleuteronderwijs heeft de regering 565 nieuwe mensen getraind en aangesteld, 23 modelscholen ingericht en 106 lokalen opgericht.

Onze grote vraag was hoe het gaat bij het basisonderwijs en het middelbaar onderwijs die immers nog onder de centrale overheid in Nairobi vallen. Ons werd verteld dat ook daar veel minder belemmeringen voor de financiering worden ondervonden.

Op zaterdagmorgen waren wij uitgenodigd op een grote fondswervingsbijeenkomst voor de Sabunley middelbare school. Deze school had in het verleden enkele malen bij de stichting aangeklopt maar was nog nooit door ons gesteund. Wij mochten op het erepodium pal achter de gouverneur zitten en zagen en hoorden tal van speeches geboden, dansen en stukjes die door leerlingen werden opgevoerd. Aan het eind werden de gereedstaande manden met geld gevuld en konden wij onze nalatigheid goed maken met een gift. Abdi Billow zorgde er voor dat de gouverneur dit niet aan de aandacht liet ontsnappen. De gouverneur bleek trouwens goed op de hoogte van de plannen van Dr. Harry. De hele bijeenkomst bracht zo'n € 190.000,- op bestemd voor nieuwe klaslokalen, een omheining, een bibliotheek enz.

Abdi vertelde dat 'onze' Makaror Secondary School volgend jaar ook zo'n bijeenkomst wil organiseren.

'Onze' middelbare scholen blijken bij de jeugd erg in trek te zijn omdat zij als (gemengde) dagschool veel goedkoper zijn dan de overige internaatscholen. De Furaha middelbare school heeft meer dan 1000 leerlingen en de Makaror Secondary School heeft inmiddels een derde parallelstroom nodig wegens de grote toeloop....!

Makaror.

Makaror is een beetje het troetelkind van de stichting. Deze wijk was nog armer dan arm. Wij konden een basisschool bouwen, een middelbare school, een 'dispensary' (klein gezondheidscentrum) en als laatste een 'maternity' (verloskundekliniekje).

De dispensary werd begin dit jaar door brand verwoest. De regering bouwt een nieuwe er vlak naast. De activiteiten worden tijdelijk in de maternity uitgevoerd en het is daar dan ook een drukte van belang met moeder- en kindzorg en de medicatievoorziening. Er vinden enkele bevallingen per week plaats en dat hoorden we ook van bewoners. Er zijn nu vaste medewerkers en toen wij een keer onverwacht daar aankwamen bleek er inderdaad een dienstdoende nurse paraat te zijn...

Naast die dispensary staat een enorm hoge lichtmast die de hele wijk verlicht ten behoeve van de veiligheid. In Makaror komen het nieuwe parlamentsgebouw, het gebouw van de radio en het grote opslaggebouw voor de medische behoeftigheden. Dit gaat ongetwijfeld economische activiteit voor de mensen in Makaror met zich meebrengen.

Grannies.

Het werk van zuster Teresanne wordt door twee jonge mannen voortgezet en dat vind ik heel bijzonder. John volgt op uitnodiging een training in Italië. Patrick zorgt voor de continuïteit.

De Grannies komen niet meer bij het 'Kingdom' van Teresanne samen. Zij worden door John en Patrick thuis bezocht om te zien wat zij nodig hebben. Indien beschikbaar zorgen zij voor voedsel, en voor water en sanitatie, verder zorgen zij ervoor dat hutten worden gerepareerd , dat de Grannies toegang krijgen tot sociale voorzieningen enzovoort.

Conclusie.

Aanleiding voor het bezoek was de bereidheid van Dr. Harry om in Wajir te gaan werken. Zijn introductie lijkt zeer geslaagd en hij heeft goed kunnen aangeven welke verbeteringen van (met name) de operatiekamers noodzakelijk zijn.

De projecten van de Stichting Welzijn Wajir zijn goed geslaagd .

Wajir heeft nu goed greep op haar eigen toekomst.

Uiteraard zijn er nog groepen op flinke achterstand en die zullen we proberen te blijven steunen.